

РЕЦЕНЗИЯ

на дисертационен труд за придобиване на ОНС „доктор”

Рецензент: проф. д-р Теодора Димитрова Петрова, СА „Д. А. Ценов“

Автор на дисертационния труд: *Димитър Георгиев Ценов*

Тема на дисертационния труд: *„Данъчни несъответствия – причини за възникване и възможности за преодоляване“*

Основание за представяне на рецензията: Заповед № 872/30.09.2019 г./СА „Д. А. Ценов“ за участие в състав на научно жури по публична защита на дисертационен труд.

I. Общо представяне на дисертационния труд.

Дисертационният труд „Данъчни несъответствия – причини за възникване и възможности за преодоляване“, с автор докторант Димитър Ценов“ е посветен на дисертабилна, актуална и значима от теоретична и практическа гледна точка тематика.

Изследването е в обем от 189 страници, като допълнително са представени приложения. Приемам общият обем на дисертационния труд като достатъчен за изясняване на авторската теза. В съдържателно отношение дисертацията е изградена стройно и логично - три глави, въведение, заключение и допълнителни приложения. Приемам структурата на дисертацията и баланса между частите като правилни и съразмерни.

Първа глава е озаглавена „Теоретични основи на данъчните несъответствия“ и е въвеждаща в проблематиката на изследването. Особен акцент авторът отделя на базовите понятия на данъчната система, организацията на данъчната администрация, данъчнозадължените лица и данъчното производство. Въз основа на авторов анализ е обоснована релевантността на основните въпроси за данъчните системи и данъчните несъответствия.

Втората глава „Анализ на данъчните и осигурителните приходи“ акцентира върху структурата, размерите и изпълнението на данъчните и осигурителните приходи в страните-членки на Европейския съюз и Република

България. Достигнатите изводи и заключения относно поведението, нагласите и мотивацията на данъчнозадължените лица са потвърдени и от анализи на събраните емпирични данни.

В трета глава „Причини и начини за преодоляване на данъчните несъответствия“ се представя авторовият анализ и виждане относно многоаспектността на данъчните несъответствия и възможностите и начините за преодоляването им. Представените съждения доказват изследователската теза, че „преодоляването на данъчните несъответствия, като предпоставка за увеличаване на бюджетните постъпления, изисква непрекъснато усъвършенстване на професионализма и ефективно оптимизиране на данъчния състав, в частност на т. нар. карта на изпълнението, осъществени единствено в тясно и пълноценно сътрудничество с данъкоплатците, в съответствие с принципа за доброволно деклариране и изпълнение на данъчните задължения“.

Приемам структурата (в т.ч. и съответстващата ѝ логика на изследване) за сполучлива и балансирана, а поднесените оценки и изводи – точни и коректно формулирани.

В изследването са използвани 103 литературни източници (на български, английски и руски езици).

II. Преценка на формата и съдържанието на дисертационния труд.

Представената за рецензиране дисертация е по изключително актуална тематика. Нейната значимост и актуалност се засилват от процесите в сферата на публичните финанси и пуждата от ефективно финансово управление на публичните бюджетни средства, в това число – и по отношение на данъчните и осигурителните приходи.

Обект на изследване в дисертационния труд са данъчното несъответствие и картата на изпълнението, като базови компоненти на данъчния състав, който се формира от събираните от държавата данъчни приходи, а *предмет на изследване* са методите и подходите за определяне на посочените в обекта компоненти и на възможностите за минимизиране на данъчните несъответствия. *И обектът, и предметът, са формулирани правилно.*

Дефинираната цел на изследването е: да се дефинират и анализират

причините за данъчните несъответствия, да се намерят начини за тяхното минимизиране, но най-вече и преди всичко да се установят, т.е. да се измерят и да се разберат предпоставките за тяхната поява и съществуване. Правилно са разписани и съответстващите основни изследователски задачи. Намирам и целта, и основните задачи, за **адекватно формулирани** и предоставящи достатъчно възможности за изводи и препоръки.

Основната **изследователска теза** е, че преодоляването на данъчните несъответствия, като предпоставка за увеличаване на бюджетните постъпления, изисква непрекъснато усъвършенстване на професионализма и ефективно оптимизиране на данъчния състав, в частност на т. нар. карта на изпълнението, осъществени единствено в тясно и пълноценно сътрудничество с данъкоплатците, в съответствие с принципа за доброволно деклариране и изпълнение на данъчните задължения.

Основният **изследователски подход**, използван при провеждането на дисертационното изследване, е *системният подход* - *като системно мислене и като поглед от всички възможни гледни точки върху изследвания обект*. В разработката са използвани още и **методите на теоретичен анализ, емпиричен анализ, методът на синтеза, методът на наблюдението, методът на сравнението и т.н.**

Представените в дисертацията авторови идеи се характеризират с яснота и аргументираност, с ясно разграничаване на собствения принос и открояване на новостите и достиженията по темата.

Доброявестно е изследвана значима по обем и тематика **научна литература**, като въз основа на нейния критичен анализ и синтез, в дисертацията е налице ясно и еднозначно открояване на собственото отношение на автора по разглежданите въпроси.

Дисертацията е в обем 189 страници, който обем считам за достатъчен за пълно и задълбочено изследване на проблема и постигане на поставените от автора задачи. В подкрепа на изложението са представени таблици, които са научно издържани и уместни в контекста на изложението.

Дисертацията е написана в научен стил, като изложението е лесно четимо, а представените идеи и концепции са разбираеми и обосновани с адекватен нау-

чен инструментариум. Изложението се характеризира с издържаност на научния апарат, липса на отклонения, повторения и логически противоречия, и съразмерност между отделните части на дисертацията.

Представените и анализирани данни в дисертацията се характеризират със своята коректност и достоверност. По мое лично мнение, авторът е спазил правилата на научната етика, като използваните литературни източници са коректно посочени и цитирани съгласно АРД сила. Авторството и уникалността на дисертационния труд е доказано чрез проверка на текста с iTechnicate (www.iTechnicate.com).

Представеният автореферат отразява точно и пълно дисертационния труд.

III. Научни и научно-приложни приноси на дисертационния труд.

По отношение на **научните и научно-приложни приноси**, потвърждавам тяхната значимостта и оригиналност, като считам, че те са лично дело на автора. Сред най-значимите мога да открия:

- Въз основа анализ на общоизвестни в областта на публичните финанси дефиниции на понятията „данък“, „данъчна система“, „данъчни несъответствия“, са разработени автори такива, отчитайки предимствата и недостатъците на съществуващите, което резултира в обогатяване на финансовата теория и икономическата практика.
- Чрез авторов анализ и оценка на данъчната система в Република България е аргументирана решаващата роля на косвените данъци в структурата на данъчните приходи и са прецизирани тенденциите и очакванията за развитието им.
- Очергани са рамката, границите и съвременните тенденции в динамиката на данъчно-осигурителните приходи в страните-членки на Европейския съюз, като следствие от авторово изследване на величината и относителния им дял спрямо БВП.
- Изведени са общи черти и различия при дефиниране на данъчните несъответствия в страни-членки на ЕС и е представена от автора обща предварителна оценка. Поставен е акцент на взаимовръзката между видовете данъчни системи и наличието на данъчни несъответствия.

- Изследвани са основните поведенчески причини и източници на данъчни несъответствия не само в теоретичен и практико-приложен, но и в институционален аспект, и са предложени възможности за тяхното преодоляване, в т. ч. корелиращи пряко с политиката и поведението на приходната администрация.

IV. Критични бележки, въпроси и препоръки по дисертационния труд.

Към всяко едно изследване винаги могат да се отправят бележки и препоръки, които да подобрят неговите качества. Рецензираната дисертация също има възможност за развитие и подграждане, но в случая приемам, че тя отразява личното виждане по проблема на Димитър Ценов, както и че в нея няма съществени пропуски, които да влошат научните ѝ качества.

V. Обобщено заключение и становище.

Общото ми становище е, че авторът е разработил дисертация, която има ясно формулиран проблем, цел и задачи, предполагащи научно изследване. Дисертацията е доказателство, че Димитър Ценов познава научната литература и научните постижения в тази научна област, открил е нерешените или частично решените проблеми, систематизирал и осмислил е критично съществуващите тези и е заел аргументирана позиция, правилно е интерпретирал резултатите от научното изследване, оформил ги е и ги е представил разбираемо и логично.

Това е основание да дам своята подкрепа чрез **положителна оценка** на дисертационния труд на Димитър Ценов, въз основа на което **предлагам на уважаемите членове на научното жури да присъдят ОИС „доктор“ по професионално направление 3.8 „Икономика“, научна специалност „Финанси, парично обръщение, кредит и застраховка“ (Финанси).**

18.10.2019 г.

Рецензент: